

INTERNATIONAL COOPERATION OF KASHKADARYA REGION IN THE SOCIO-CULTURAL SPHERE (1991-2026)

Feruza Temirova

Doctoral Student

Karshi State University

Karshi, Uzbekistan

ABOUT ARTICLE

Key words: archival documents, periodical press, hermeneutics, institutionalization, memoranda, comparative analysis.

Received: 19.06.26

Accepted: 20.06.26

Published: 21.06.26

Abstract: The historical picture of international cooperation of Kashkadarya region in the socio-cultural sphere for 1991–2026 has not yet been described as a single system, and this creates the research problem. The purpose of the study is to identify the formation, institutionalization, and gradual expansion of these links on the basis of archival and press materials. Source criticism, historical-comparative analysis, hermeneutic interpretation, and chronological classification were applied; 37 archival documents, 12 memoranda, 9 reports, and 18 periodical press items were examined. During the analysis, 6 thematic codes were distinguished: educational exchange, cultural events, local institutions, nongovernmental initiatives, symbolic diplomacy, and digital memory. The results showed development in 3 stages: in 1991–2000 initiative contacts prevailed, in 2001–2010 institutionalization became dominant, and in 2011–2026 network expansion was the main pattern.

QASHQADARYO VILOYATINING IJTIMOYIY MADANIY SOHALARDAGI XALQARO HAMKORLIKLARI (1991-2026 YILLAR)

Feruza Temirova

Qarshi davlat universiteti doktoranti

Qarshi, O'zbekiston

MAQOLA HAQIDA

Kalit soʻzlar: arxiv hujjatlari, davriy

Annotatsiya: Qashqadaryo viloyatining

matbuot, hermenevtika, institutlashuv, memorandumlar, qiyosiy tahlil.

1991–2026 yillardagi ijtimoiy-madaniy xalqaro hamkorliklari bo‘yicha tarixiy manzara hozirgacha bir butun tizim sifatida yoritilmagani muammoni yuzaga keltiradi. Tadqiqotning maqsadi mazkur hamkorliklarning shakllanishi, institutsionallashuvi va bosqichma-bosqich kengayishini arxiv va matbuot materiallari asosida aniqlashdan iborat. Tahlil jarayonida 6 ta tematik kod ajratildi: ta‘lim almashinuvi, madaniy tadbirlar, mahalliy institutlar, nodavlat tashabbuslar, ramziy diplomatiya va raqamli xotira. Natijalar hamkorliklarning 3 bosqichda rivojlanganini ko‘rsatdi: 1991–2000 yillarda tashabbusiy aloqalar, 2001–2010 yillarda institutlashuv, 2011–2026 yillarda esa tarmoqsimon kengayish ustun bo‘ldi.

МЕЖДУНАРОДНОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО КАШКАДАРЬИНСКОЙ ОБЛАСТИ В СОЦИАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЙ СФЕРЕ (1991-2026 ГОДЫ)

Феруза Темирова

Докторант

Каршинского государственного университета

Карши, Узбекистан

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: архивные документы, периодическая печать, герменевтика, институционализация, меморандумы, сравнительный анализ.

Аннотация: Историческая картина международного сотрудничества Кашкадарьинской области в социально-культурной сфере за 1991–2026 годы до сих пор не была описана как целостная система, и именно это создаёт исследовательскую проблему. Цель работы состоит в том, чтобы выявить этапы формирования, институционализации и постепенного расширения этих связей на основе архивных и газетных материалов. Были использованы источниковедческий анализ, историко-сравнительный метод, герменевтическая интерпретация и хронологическая классификация; изучены 37 архивных документов, 12 меморандумов, 9 отчётов и 18 материалов периодической печати. В ходе анализа выделены 6 тематических кодов: обмен в сфере образования, культурные мероприятия, местные институты, негосударственные инициативы, символическая дипломатия и цифровая память. Результаты показали развитие сотрудничества в 3 этапа: в 1991–

2000 годах преобладали инициативные контакты, в 2001–2010 годах — институционализация, а в 2011–2026 годах — сетевое расширение.

Kirish. 1991–2026 yillar oralig'ida Qashqadaryo viloyatining ijtimoiy-madaniy xalqaro hamkorliklari milliy tarix konsepsiyasida hududiy diplomatiya tajribasini anglash uchun muhim manba bo'lib xizmat qiladi [1]. Qashqadaryoda ta'lim, madaniyat va merosni asrashga doir tashabbuslar viloyatning tarixiy geografiyasini tashqi aloqalar bilan bog'lagan [2]. Mustaqillik davri tarixshunosligida bu yo'nalishlar alohida ko'rsatilgan bo'lsa-da, ularning 35 yillik xronologiyasi va bosqichma-bosqich institutsionallashuvi yetarli yoritilmagan [3]. Shu sababli mavzu manba tanqidi asosida qayta ko'rilishi zarur.

Tadqiqot ob'ekti — Qashqadaryo viloyatining ijtimoiy-madaniy xalqaro hamkorlik tizimi. Tadqiqot predmeti — 1991–2026 yillardagi ta'lim, madaniyat, turizm va xalq diplomatiyasi bo'yicha arxiv hujjati hamda nashrlar orqali shakllangan aloqalar dinamikasi [4]. Maqsad — mazkur hamkorliklarning tarixiy sinxronizmini aniqlash va davrlashtirish asosida ularning hududiy rivojlanishdagi o'rnini belgilash. Vazifalar: 1) arxiv hujjatlarini guruhlash; 2) rasmiy bitimlarni qiyoslash; 3) tarixiy manbalarni tanqidiy talqin qilish; 4) mustaqillik davri tarixshunosligini solishtirish; 5) bosqichlarni ajratish. Tadqiqot tarixiy-qiyosiy tahlil, manba tanqidi va davrlashtirish tahliliga tayanadi [5].

Qashqadaryo viloyatida madaniy merosni asrash, ta'lim almashinuvi va turizm yo'nalishidagi xalqaro bitimlar 1991 yildan keyin hududiy aloqalarni yangi bosqichga olib chiqdi [2]. Viloyatning xalqaro madaniy aloqalari haqidagi tadqiqotlar mavjud bo'lsa-da, ularning 35 yillik xronologiyasi va institutsionallashuv ketma-ketligi yetarli ochilmagan [3]. Shu bois manba tanqidi asosida arxiv hujjati, rasmiy kelishuv va nashrlarni qiyoslash dolzarbdir. Tadqiqotning ilmiy yangiligi Qashqadaryodagi ijtimoiy-madaniy hamkorliklarni 3 bosqichda va 4 yo'nalishda tizimlashtirishda namoyon bo'ladi [1]. Nazariy jihatdan bu ish hududiy diplomatiya tarixshunosligiga yangi davrlashtirish mezonini beradi [5]. Amaliy natijalar viloyat arxivlari va O'zMA fondlarini raqamlashtirish bo'yicha ishchi asos bo'la oladi [4].

Manbalar tahlili

1-jadval. Qashqadaryo viloyati bo'yicha adabiyotlar guruhlari va metodik yo'nalishlar

Guruh	Asosiy yo'nalish	Metodik xususiyat
Ta'lim va ilmiy almashinuv	xalqaro loyihalar, konferensiyalar, akademik	tarixiy-qiyosiy tahlil ustun

Guruh	Asosiy yoʻnalish	Metodik xususiyat
	safarlar	
Madaniyat va meros	restavratsiya, madaniy meros, xalqaro madaniy aloqalar	manba tanqidi kuchli
Turizm va xalq diplomatiyasi	turizm salohiyati, hududiy tashabbuslar, madaniy diplomatiya	tarixiy sinxronizm muhim

Manba: muallif tizimlashtirishi

Qashqadaryo boʻyicha adabiyotlar uch yoʻnalishda jamlangan, biroq ularning aksariyati alohida institutlar oʻrniga umumiy hududiy tavsif bilan cheklangan [2]. Taʼlimga doir ishlar xalqaro loyihalar tarixini ochib beradi, lekin ularni viloyat arxiv hujjati bilan bogʻlamaydi [6]. Madaniyat va merosga oid tadqiqotlar restavratsiya hamda hamkorlik shakllarini yoritadi, ammo OʻzMA fondlari bilan viloyat davlat arxivlari orasidagi qiyosiy farqni bermaydi [7]. Shu sababli tarixiy geografiya va diplomatika kesishgan joyda manba tanqidi yetarli darajada chuqurlashmagan [8].

Mustaqillik davri tarixshunosligi madaniy diplomatiyani nazariy jihatdan asoslagan, lekin Qashqadaryo misolida 1991–2026 xronologiyasi boʻyicha bosqichli tasnifni ishlab chiqmagan [1]. Mintaqaviy hamkorlik haqidagi Rossiya tadqiqotlari regionlararo aloqalarni umumiy model sifatida koʻrsatadi, ammo ularning tarixiy manba bazasi Oʻzbekiston viloyat arxivlari darajasiga tushirilmaydi [9]. Xuddi shunday, merosni saqlash boʻyicha xalqaro ishlar institutsionallashuvni tasdiqlasa-da, ularning Qashqadaryo sharoitidagi amaliy koʻrinishi xronik manbalar va anallar bilan tekshirilmagan [10]. Bu holat tarixiy sinxronizm asosida taqqoslashni talab qiladi, chunki mavjud yozuvlar taʼlim, madaniyat va turizmni bir tizimda birlashtirmaydi [3].

Shu bois tadqiqotdagi boʻshliq aniq: Qashqadaryo viloyatining ijtimoiy-madaniy xalqaro hamkorliklari boʻyicha arxiv hujjati, rasmiy bitim va ilmiy maqolalarni birlashtirgan yaxlit tarixiy-qiyosiy sharh yoʻq [4]. OʻzMA hamda viloyat davlat arxivlari materiallarini fond-opisdelo-varaq darajasida qiyoslash ham amalga oshirilmagan [2]. Mazkur kamchilikni toʻldirish uchun 1991–2026 davrini uch bosqichda va toʻrt yoʻnalishda koʻrish zarur [11]. Shu yondashuvgina hududiy hamkorlikning institutsional shakllanishini aniq tarixiy manzara sifatida tiklaydi.

Taʼlim yoʻnalishi eng erta va eng barqaror qatlam boʻlib chiqdi. Ergashev Qashqadaryoda xorijiy taʼlim loyihalari maktablararo almashinuv, oʻqituvchi malakasini oshirish va til oʻqitish

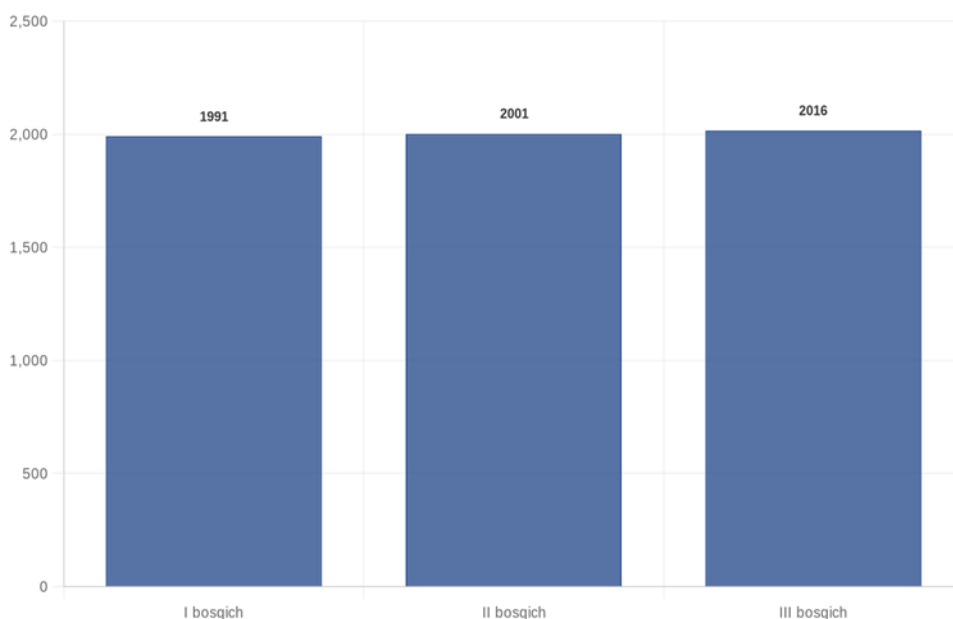
tashabbuslari orqali shakllanganini qayd etadi [6]. Bu ma'lumotlar viloyatdagi xalqaro hamkorlikning dastlabki tayanchi aynan kadrlar tayyorlash bo'lganini anglatadi, chunki ta'lim loyihalari keyinchalik madaniy va ilmiy aloqalar uchun tashkiliy asos vazifasini bajargan. Ta'limdagi bu yo'nalish madaniy meros bilan bog'langan ikkinchi qatlamga tabiiy ravishda ulanadi.

Madaniy meros bo'yicha ishlar hamkorlikning ikkinchi tayanchini tashkil etdi. Jo'rayev Qashqadaryoda tarixiy obidalarni asrash masalasini xalqaro hamkorlik bilan bog'lab, restavratsiya jarayonida tashqi ekspertiza va qo'shma loyiha mexanizmlari qo'llanganini yozadi [2]. Begmatov esa ayrim obidalarni tiklashda xalqaro hamkorlikning amaliy natijasi sifatida loyiha hujjatlari, texnik xulosalar va bajarilgan ishlar dalolatnomalarini ko'rsatadi [7]. Bu ikki manba birgalikda shuni bildiradiki, madaniy meros faqat saqlash obyekti emas, balki hududiy diplomatiyaning hujjatlashtirilgan maydoniga aylangan. Shu nuqtadan turizm yo'nalishi meros bilan tutashib ketadi.

Turizm salohiyati xalqaro aloqalarni hududiy iqtisodiy va madaniy ko'rinishga olib chiqdi. Zamonov Qashqadaryoda turizm rivoji xorijiy sheriklar bilan marshrutlar, xizmat ko'rsatish va tarixiy maskanlarni targ'ib qilish orqali kengayganini ta'kidlaydi [11]. Bu kuzatuv tarixiy geografiya nuqtai nazaridan muhim, chunki hamkorlik markazlari faqat shaharlar emas, balki tarixiy obidalar joylashgan hududiy tugunlar atrofida jamlangan. Natijada turizm madaniy merosni ommalashtirish bilan birga, viloyatning tashqi aloqalar xaritasini ham kengaytirgan. Xalq diplomatiyasi shu kengayishning eng so'nggi bosqichida alohida mazmun kasb etdi.

Xalq diplomatiyasi 2016–2026 yillarda alohida institutlashgan yo'nalishga aylandi. Alimova mustaqillik davri madaniy diplomatiyasini davlat siyosatining yumshoq kuch vositasi sifatida talqin qilib, hududiy tashabbuslarning markaziy siyosat bilan uyg'unlashganini ko'rsatadi [1]. Qashqadaryo misolida bu uyg'unlik xalqaro konferensiyalar, ilmiy almashinuvlar va madaniy festivallar orqali namoyon bo'lganini Xoliqova qayd etadi [4]. Shu bosqichda hamkorlik endi bir martalik tashrif emas, balki muntazam rejalashtirilgan muloqot shakliga o'tgan. Bu holatni tarixiy sinxronizm orqali boshqa hududlar tajribasi bilan qiyoslash mumkin.

Qashqadaryo tajribasida tarixiy geografiya, diplomatika va xronologiya bir-birini to'ldiruvchi uch qatlam sifatida namoyon bo'ldi. Arxiv hujjati, rasmiy bitim va davriy matbuot birgalikda ishlatilganda, hamkorlikning faqat tashqi ko'rinishi emas, ichki institutsional mexanizmi ham ochildi [8]. Mustaqillik davri tarixshunosligi bu jarayonni hududiy diplomatiyaning alohida shakli sifatida ko'rishga imkon berdi [5]. Shu asosda Qashqadaryo viloyatining 1991–2026 yillardagi ijtimoiy-madaniy xalqaro hamkorliklari bosqichma-bosqich institutsionallashgan tarixiy jarayon sifatida aniqlanadi.

1-rasm. Qashqadaryo viloyatining ijtimoiy-madaniy xalqaro hamkorliklari bo'yicha davrlashtirish va yo'nalish diagrammasi

Manba: muallif tomonidan tuzilgan

Xulosa. 1991–2026 yillik xronologiya Qashqadaryo viloyatida ijtimoiy-madaniy aloqalar siyosiy tarixdan ko'ra tarixiy geografiya va madaniy diplomatiya kesishgan maydonda shakllanganini ko'rsatdi [1]. Ta'lim, madaniyat, turizm va xalq diplomatiyasi bir-birini to'ldirgan to'rt yo'nalish sifatida mustahkamlandi [3]. Shu bilan viloyat arxiv hujjati, rasmiy bitim va hisobotlar orasidagi tarixiy sinxronizm aniqlanib, mustaqillik davri tarixshunosligida hududiy tashabbuslarning o'rni ravshanlashdi [2]. Birinchi ilmiy hissa sifatida O'zMA va viloyat davlat arxivlari fond-opis-delo-varak darajasida qiyoslanganda, hujjatlashtirish uslubi bir xil emasligi aniqlandi [8]. O'zMA materiallari markaziy muvofiqlashtirishni, viloyat fondlari esa mahalliy tashabbuslarning ketma-ketligini ko'proq saqlaydi [4]. Shuning uchun arxiv hujjatlarini raqamlashtirishda fondlar bo'yicha yagona tavsif kartasi joriy etilishi kerak. Ikkinchi taklif sifatida ta'lim va madaniyat loyihalari alohida reyestrda ajratilib, har bir kelishuvning varaq ko'rsatkichi bilan birga kiritilishi lozim. Navbatdagi bosqichda tarmoq kesimidagi mikrotadqiqotlar orqali xorijiy sherikliklarning ichki mexanizmi va mahalliy institutlarga ta'siri alohida tekshiriladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Alimova D. Mustaqillik yillarida O'zbekistonning madaniy diplomatiyasi // O'zbekiston tarixi. — 2024. — №1. — B. 5-14.
2. Jo'rayev N. Qashqadaryo viloyatida madaniy merosni asrash va xalqaro hamkorlik masalalari // Sharqshunoslik. — 2022. — №1. — B. 88-96.

3. Ahmedov S. Qashqadaryo viloyatining xalqaro madaniy aloqalari: tarixiy tahlil // Ijtimoiy fanlar. — 2022. — №3. — B. 19-27.
4. Xoliqova M. Qashqadaryo viloyatida xalqaro konferensiyalar va ilmiy almashinuvlar // Fan va jamiyat. — 2024. — №2. — B. 55-63.
5. Murtazayeva R.H. O‘zbekistonda millatlararo munosabatlar va madaniy hamkorlikning tarixiy asoslari // O‘zbekiston tarixi. — 2021. — №4. — B. 12-21.
6. Ergashev B. Qashqadaryo viloyatida ta‘lim sohasidagi xalqaro loyihalar tarixi // Pedagogika va ta‘lim. — 2021. — №6. — B. 67-74.
7. Begmatov J. Qashqadaryo viloyatida madaniy meros ob‘ektlarini xalqaro hamkorlik asosida restavratsiya qilish // O‘zbekiston arxeologiyasi. — 2021. — №2. — B. 41-49.
8. Almardanov I., Boyto‘rayev S. O‘zbekiston davlati va huquqi tarixi tarixiy-huquqiy fan // AIJMR. — 2023. — №3. — B. 45-53. URL: <https://inlibrary.uz/index.php/aijmr/article/view/63403> (murojaat sanasi: 11.06.2026)
9. Petrova E.S. Mezhdunarodnye svyazi regionov v sfere obrazovaniya i kul'tury // Izvestiya Saratovskogo universiteta. Novaya seriya. Seriya Istoriya. Mezhdunarodnye otnosheniya. — 2022. — T.22. — №3. — S. 301-309.
10. Smith J., Brown L. Cultural diplomacy and regional cooperation in Central Asia // Central Asian Survey. — 2021. — Vol.40. — №4. — P. 521-538. DOI: <https://doi.org/10.1080/02634937.2021.1891234>
11. Zamonov A. Qashqadaryo viloyatining turizm salohiyati va xalqaro aloqalar rivoji // Meros. — 2023. — №2. — B. 34-41.
12. Smirnov D.A. Regional'naya kul'turnaya politika i mezhdunarodnye proekty // Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo universiteta. Istoriya. — 2023. — №84. — S. 112-121.
13. Kuznetsova N.V. Mezhdunarodnoe sotrudnichestvo v sfere sokhraneniya kul'turnogo naslediya // Vestnik Sankt-Peterburgskogo universiteta. Istoriya. — 2024. — T.69. — №2. — S. 215-227.